

Opgør med forskningstyveri kræver ny kultur på universiteterne

Maria Toft søsatte i 2022 kampagnen #pleseadontstealmywork efter at have oplevet, hvordan ældre forskere tog æren for hendes arbejde. Et væld af vidneudsagn viste, at hendes oplevelse ikke var enestående, og det blev startskuddet på en kamp for mere omsorgsfulde forskningsmiljøer

□ Rasmus Hage Dalland, redaktør REVY

Maria Toft nåede aldrig at færdiggøre sin ph.d på Københavns Universitet, og kommer muligvis aldrig til det. Hun var indtil 2023 ansat ved Institut for Statskundskab, hvor hun forskede i, hvordan man gennem fællesskaber kan omstille samfundet i en mere miljø- og klimavenlig retning, men er med egne ord blevet forhindret i at arbejde. I kølvandet på hendes kampagne mod forskningstyveri, hendes bestræbelser på at sætte forskningen fri og debattere den frygtkultur, hun mener præger landets største universitet, er hun blevet mødt med trusler og chikane fra ledelsen, der til sidst fik hende til at kaste håndklædet i ringen.

"Jeg vil gerne forske og gerne skrive min afhandling færdig. Men jeg vil ikke rigtig fortsætte i det forskningsmiljø, som det er nu. For

det er så langt væk fra, hvad det burde være," siger hun.

"Det hersker sådan en selv fokuseret, narcissistisk kultur og en ekstrem konkurrence med fokus på hardcore kvantitative mål. Det bliver vi nødt til at ændre på. Vi skal skabe et mere omsorgsfuldt forskningsmiljø, og det er noget af det, jeg bruger mine kræfter på nu."

Stjålet arbejde

Maria Toft oplevede første gang, hvordan en seniorforsker forsøgte at tage æren for hendes arbejde, da hun under en forældreorlov opdagede, at hendes projektleder var ved at skrive en artikel på baggrund af hendes arbejde og research. Hun blev krediteret som medforfatter på artiklen, selvom aftalen ellers var, at hun skulle stå som førsteforfatter.

I et andet tilfælde krævede hendes vejleder at stå som medforfatter med 40 procent på hendes forskningsartikel, skønt han kun havde rettet et par kommaer.

Maria Toft modsatte sig begge gange og fik rettighederne for sit arbejde tilbage gennem en gensidig aftale, men hun vidste, at hendes tilfælde ikke var enestående.

I samarbejde med PAND, et dansk netværk af ph.d-studerende, søsatte hun i 2022 derfor

“ Det hersker sådan en selvfokuseret, narcissistisk kultur og en ekstrem konkurrence med fokus på hardcore kvantitative mål. Det bliver vi nødt til at ændre på. Vi skal skabe et mere omsorgsfuldt forskningsmiljø, og det er noget af det, jeg bruger mine kræfter på nu.

kampagnen #pleasedontstealmywork, og i løbet af to uger tikkede 120 vidneudsagn ind fra universitetsforskere, der alle havde oplevet det samme; direkte at få stjålet deres ideer, undersøgelsesdesign, data og analyser, men oftest at især seniorforskere krævede medforfatterskab på artikler, de dårligt havde bidraget til.

Det udbredte forskningstyveri blev anledning til en ny kampagne samme år, Sæt Forskningen Fri, hvor Maria Toft og en række andre forskere skrev et frihedsbrev stilet til Christiansborg, der på en uge fik opbakning fra over 2000 forskere i Danmark.

I frihedsbrevet peger forskerne på tre centrale områder, der har behov for politisk eftersyn og strukturelle forandringer og hermed bidrage til at skabe en ny kultur på landets universiteter, fortæller Maria Toft.

”For det første krævede vi en ændring af universitetsloven fra 2003, som giver en fuldstændig uberørt magt til en nærmest militariseret top-down ledelse. Vi havde engang et af de mest decentrale og demokratiske styre, men i dag er der flere checks and balances i private virksomheder, end der er med ledelsen på universiteterne. Det betyder, at man som leder altid er forpligtet opad, men aldrig nedadtil, så derfor er det faktisk muligt at være et dumt svin uden konsekvenser – både som leder og som ansat – da der er et incitament til at lægge låg på al dårlighed,” siger hun.

Andet punkt i frihedsbrevet handler om forskningsfinansieringen, som i dag i høj grad kommer fra eksterne midler. Det gør dels, at man skal bruge en masse tid på at sikre forskningsbevillinger, men også penge på administrationsomkostninger, som bliver taget fra basisbevillingerne – og dermed fra den frie forskning. Når forskningsfinansieringen i høj grad afhænger af de eksterne bevillinger, medfører det også et lavere antal fastansatte, men rigtig mange kontraktansatte på de danske universiteter.

← I 2022 søsatte Maria Toft kampagnen #pleasedontstealmywork efter at have oplevet, hvordan seniorforskere forsøgte at tage æren for hendes arbejde. Siden tog hun initiativ til at starte Forskerbevægelsen, der kæmper for mere omsorgsfulde forskningsmiljøer. Foto: Niels Flink

”Danmark er helt exceptionel på det punkt i forhold til andre lande. Det har været en ret stejl udvikling på, hvor mange kontraktansatte – altså korttidsansættelser – man har i Danmark, i dag op mod 60 procent. Det gør, at der nærmest er opstået sådan et herre-slave-forhold, hvor de kontraktansatte er sårbare i deres ansættelse i forhold til de fastansatte, som i nogle tilfælde kan udnytte deres position.”

Det tredje emne i frihedsbrevet handler om publiceringspresset og meriteringsstrukturerne, der skaber en konkurrencekultur, som sammen med de andre elementer blandt andet tilskynder til uberettigede medforfatterskaber og endda decideret forskningstyveri.

”Vi har at gøre med et miljø, hvor forskningens succes måles på basis af, hvor mange

artikler man udgiver årligt, i hvilke tidsskrifter og hvor meget man bliver citeret. Så det er blevet en valuta, at man skal citeres og stå som medforfatter på så mange forskningsartikler som muligt uden nødvendigvis at have lavet noget. Og det kan man så gøre, fordi der er det her herre-slave-forhold og ingen konsekvenser ved at gøre det.”

Med afsæt i kampagnearbejdet har Maria Toft og en række andre forskere startet Forskerbevægelsen, en fælles dansk forskerorganisation, der arbejder nationalt og internationalt for at styrke den akademiske frihed. For det er der behov for, mener hun og refererer til en undersøgelse fra Justitia, der viser, at den danske universitetslov ikke beskytter den akademiske frihed i samme udstrækning som i de andre nordiske lande. Og en anden undersøgelse fra Terence Karan, professor ved University of Lincoln, der placerer Danmark som nummer 24 ud af 28 EU-lande, når det kommer til akademisk frihed.

”Vi har et billede af os selv som oplyst demokrati, men det kan man ikke just sige, når man læser de her undersøgelser.”

Et demokratisk problem

Maria Tofts forskningsaktivisme handler ikke mindst også om at styrke kvaliteten af forskningen. Man risikerer nemlig, at de gode, originale ideer forsvinder i et miljø, der er præget af frygt og konkurrence.

”Man får ikke gode ideer i et frygtpræget miljø. Vi ved fra hjerneforskning, at man får sine ideer, når man er i gang med en vane – vasker op, tager et bad eller går en tur i skoven – men også i miljøer, som er præget af tillid og samarbejde. Man ser det i store tech- og innovationsvirksomheder, men også på Niels Bohr instituttet i gamle dage – de legede og forestillede sig skøre ting. Alle Nobelpris-tagerne siger det samme – Morten Meldal (professor ved Kemisk Institut og Nobelpristager i Kemi i 2022, *red.*) har også sagt det – han kunne aldrig have fået sine hæderkronede idéer i det nuværende forskningsmiljø.”

Derudover er det ifølge Maria Toft også et stort problem, at de nuværende forskningsmiljøer simpelthen ikke er attraktive at være i. Mange – og især kvinder – vælger forskningen helt fra, fordi forskningsmiljøerne tager modet fra dem.

”Der er en stor pulje mennesker med kreative, krøllede hjerner, der vælger forskningen helt fra. Vi ved, at tre ud af fire kvindelige forskere overvejer at søge væk fra Københavns Universitet, og hver fjerde ph.d.-studerende overvejer at droppe helt ud af forskningen i det hele taget. Vi ved også, at det tager meget lang tid for de unge forskere at opnå en fuldtidsan-

sættelse – og omkring 10-12 år for kvinder. Så det her med overhovedet at komme ind i den kamp og konkurrence for at få en mulighed for en fuldtidsansættelse på et tidspunkt – det er jo helt crazy. Der er også lige kommet en rapport fra VIVE, der viser, at der findes en udbredt sexismen på universiteterne rettet mod yngre kvindelige forskere. Det har jeg også selv oplevet, så det kommer ikke som en overraskelse – men alt i alt er man jo nødt til at spørge: hvem fremelsker man i det her miljø? Hvilken type forskere og personlighedstyper? Og hvilke typer risikerer vi at miste,” spørger hun.

Alt i alt mener Maria Toft, at samfundet går glip af ”et enormt idépotential” ved at opretholde og understøtte de nuværende forskningsmiljøer. Det er både et demokratisk problem, men også en barriere for at løse nogle af de store udfordringer, samfundet står over for, og som videnskaben skal bidrage til.

”Jeg er jo samfundsvidenskabelig klimaforsker, og jeg kan se, hvad vi står over for af udfordringer. Vi er nødt til at have fri forskning, plads til kreativ tænkning og mulighed for at kritisere det system, som har skabt de udfordringer, vi står i. Når den akademiske frihed og forskernes mulighed for at bidrage konstruktivt til samfundsdebatten bliver indskrænket, så roder man jo ved hele fundamentet for det, vi kan kalde et oplyst demokrati. Så det er nogle store ting, der er på spil i den her debat.”

Biblioteket som frirum

Som en del af hendes arbejde i Forskerbevægelsen har Maria Toft også rakt ud til universitetsbibliotekerne, der med konkret datainfrastruktur og som knudepunkt på universiteterne kan være med til at styrke den akademiske frihed og mindske kløften mellem viden og samfund.

Hun har blandt andet været i kontakt med NORA med ideen om at lave et ”fritflyvende” universitet med alle forskere i en database, som kan tilgås af borgere, journalister og politikere. Frem for at kæmpe mod de biases, der hersker i google-algoritmerne, og at universiteterne skal konkurrere mod hinanden med hver deres ekspertliste, kunne man skabe Open Access i et fælles samarbejde og fælles infrastruktur. Det er Forskerbevægelsen i gang med at tale med politikerne om at realisere, da det bør være et samfundsgode, som Maria Toft siger.

Derudover mener Maria Toft, at bibliotekerne spiller en vigtig rolle som et frirum i forskningsmiljøet.

”Bibliotekerne fungerer som et meget vigtigt knudepunkt, både fysisk og digitalt. Og der er på sin vis sådan en frirumsstemning

“ Vi har at gøre med et miljø, hvor forskningens succes måles på basis af, hvor mange artikler man udgiver årligt, i hvilke tidsskrifter og hvor meget man bliver citeret. Så det er blevet en valuta, at man skal citeres og stå som medforfatter på så mange forskningsartikler som muligt uden nødvendigvis at have lavet noget.

på bibliotekerne, som ikke er fedtet ind i alt muligt med institutter og internt kammerateri, hvor man også kan være med til at understøtte nogle af de her aktiviteter for den fri forskning. Blandt andet gøre opmærksom på Forskerbevægelsen, selvfølgelig,” siger hun med et grin.

Forskningsfrihed på dagsordenen

Siden opsigelsen på KU har Maria Toft været selvstændig – arbejdet som konsulent og holdt foredrag – og i foråret gæstede hun blandt andet DFFU's vinterinternat og fortalte om sin kamp for fri forskning.

Grundet Maria Tofts og hendes forskerkollegeres vedvarende arbejde er forskningsfriheden nu sat på dagsordenen og en del af det politiske liv, både i Danmark og internationalt. Og det er en stor sejr, mener hun og påpeger, at en ny stor undersøgelse fra Dansk Forsknings- og Innovationsråd viser, at halvdelen af danske forskere og ph.d-studerende har fået eller frygter repressalier ved at udtrykke kritik af ledelsens beslutninger.

”Det har enormt store konsekvenser at deltage kritisk i den her debat. Så det at vi lykkedes med at få godt over to tusind under-skrifter i Sæt Forskningen Fri har haft en stor effekt,” siger hun.

”Hele processen har været en heftig oplevelse for mig personligt. Men politisk er det gået over al forventning. Der er en anden lydhørhed nu, end der var for bare fem år siden, blandt andet på grund af det her pres og aktivisme, der har været.”

Det er også derfor, Maria Toft fortsætter sit arbejde. I foråret har hun holdt konference på

Christiansborg og diskuteret forskningsfriheden og behovet for strukturelle forandringer med ordførere fra de politiske partier. Og for nylig har hun også været med den internationale gren af Forskerbevægelsen i Göteborg, hvor man har afholdt det første et symposium med andre skandinaviske forskere og udarbejdet et manifest og en vision for, hvordan et mere omsorgsfuldt academia rent faktisk kunne se ud.

”Kunne man forestille sig frie universiteter, hvor man nærmest boede sammen i forskerlandsbyer, men hvor det var integreret med familieliv og nærhed til naturen? For virkelig at tænke frit, kan man ikke være fragmenteret som menneske, men derimod have integritet og friheden til at være sig selv som et helt menneske. I Cambridge bor forskerne jo fortsat sammen, og der var og måske stadigvæk er en særlig ånd, hvor man leger, er kreativ og får skøre ideer – det kunne man måske lade sig inspirere af,” siger hun og fortsætter:

”Kunne vi forestille os universiteter, hvor der ikke er nogen hierarkisk struktur – og universiteter uden ledelse? Kunne man forestille sig, at man i stedet for at blive målt på bibliometriske faktorer havde nogle kollektive mål for, hvor godt det går? Det er den slags, vi har diskuteret,” siger hun.

”I stedet for de der småjusteringer, der føles lidt som at finpudse et råddent æble, skal vi plante et helt nyt frø. Akademia er jo en gammel, gammel kultur, så der er nærmest brug for en genfødsel. Og det kan godt være, det er totalt naivt, men alle store bevægelser og transformationer er startet af meget få mennesker.”

Læs mere

Manifest fra Forskerbevægelsens symposium i Göteborg: www.freeacademia.org/

